

Motion till riksdagen 2011/12:Ub353

av **Rossana Dinamarca m.fl. (V)**

Höjd kvalitet på högskolan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stipendier som studiefinansiering inom forskarutbildningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om doktorandtjänster.

Mer tid med lärare och handledare

När det nuvarande resurstilldelningssystemet för högskolans grundutbildning utvecklades var normen att alla studenter skulle ha minst 9 timmars undervisning per vecka. Anslagen till högskolan baseras på studentantalet och vilken typ av utbildning som de läser. Utbildningar inom humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik får lägst ersättning. Ersättningsnivån är inte tvingande för högskolan utan varje högskola har möjlighet att omfördela pengar mellan utbildningar för att utjämna skillnader. Få högskolor gör någon sådan omfördelning och låg ersättning innebär i de flesta fall få undervisningstimmar.

Sedan 1990-talets början har anslagen till högskolan dessutom urholkats och antalet undervisningstimmar har därför minskat. Enligt en undersökning av TCO, Ont om lärarledd tid för studenter, uppger 60 % av studenterna att de får mindre än 9 timmars undervisning i veckan. Mer än var tredje får mindre än 6 timmar lärarledd tid i veckan och bland humaniorastudenter är det mer än hälften som har mindre än 6 timmars undervisning per vecka. Även andra undersökningar, exempelvis från Högskoleverket, Lunds universitet och Uppsala universitets studentkår, visar på liknande siffror.

För lite undervisning leder till en sämre utbildning. Det handlar inte bara om antalet undervisningstillfällen utan också om formerna för undervisningen. Mycket av undervisningen bedrivs i form av föreläsningar. Det måste

Fel! Okänt namn på

också finnas utrymme för mer resurskrävande undervisningsformer som seminarier, problembaserat lärande, enskild handledning och handledning i grupp och så vidare. Anslagen till högskolan måste därför bli större. Regeringen föreslår att humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi ska få 200 miljoner kronor i höjda ersättningar 2012, som ökar till 400 miljoner 2013. Det är ett steg i rätt riktning, men inte tillräckligt. Dessutom finansierar regeringen detta genom lika stora neddragningar på annat inom högskolan.

För att nå upp till 9 timmars undervisning per vecka, i de ämnen där det är sämst ställt, krävs att den lägsta ersättningen per student höjs till 50 000 kronor per år, enligt beräkningar av Resursutredningen eller RUT2 (SOU 2007:81). TCO har beräknat att det i dagens penningvärde skulle krävas ett extra tillskott till högskolan på 1,5 miljarder kronor per år. För att kunna upprätthålla kvaliteten och erbjuda studenter från icke studievana hem tillräckligt stöd menar vi att det är nödvändigt att högskolan får större anslag. Vi föreslår därför i vår budgetmotion för utgiftsområde 16 (Ub476) att ersättningsbeloppet för studenter inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi höjs med 1,5 miljarder fr.o.m. 2012.

Höjt studiebidrag

Kunskap är en demokratisk rättighet och högskoleutbildning måste därför vara tillgänglig för alla. För Vänsterpartiet är det en viktig målsättning att bredda rekryteringen till högskolan. En av de viktigaste åtgärderna för att minska den sociala snedrekryteringen är att skapa ett studiestödssystem som ger social och ekonomisk trygghet. Social och ekonomisk trygghet är också en bra förutsättning för studenter att bedriva framgångsrika studier. Bra ekonomiska villkor för studerande gör det också möjligt att studera på heltid eftersom det inte finns något behov av att arbeta vid sidan av studierna.

Under de senaste åren har den ekonomiska situationen för studerande uppmärksamats. Enligt olika beräkningar ökade inte studiestödet i samma takt som kostnaderna under 1990- och 2000-talet. Bland annat ökade boendekostnaderna för den genomsnittliga studenten betydligt mer än prisbasbeloppet. Det har också funnits en relativt stor politisk enighet om att studenternas ekonomi borde förbättras. Den studiesociala kommittén föreslog därför att studiemedlen borde höjas i sitt slutbetänkande (SOU 2009:28).

När debatten om studenters ekonomi tog fart under 2000-talet föreslog Vänsterpartiet att studiemedlen skulle höjas med ungefär 1 500 kronor per (kalender-)månad. Sedan dess har studiemedlen höjts successivt av såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar. Efter den senaste höjningen den 1 juli i år återstår bara att höja totalbeloppet med ytterligare 1 590 kronor per år för att nå vårt tidigare mål. Vi föreslår detta i vår budgetmotion för utgiftsområde 15 (Ub475).

Trots att studiemedlen har höjts innebär det inte att den totala ekonomin för den som studerar har blivit bättre eftersom det nästan bara är lånedelen som har höjts. Det innebär att de studerande själva får betala sin något högre

levnadsstandard när de ska återbetala lånen. Sedan 2009 har andelen lån ökat från 65,6 % till 68,6 %. Nästa år, 2012, kommer det att motsvara nästa 10 000 kronor per år i större lån. En examen kommer därigenom att bli mellan 30 000 och 55 000 kronor dyrare. Även för dem som får studiemedel med det högre bidraget har lånedelen ökat från 20 % till 27 %.

Den högre skuldsättningen kan vara ett hinder för många att börja studera. Det leder till minskad mångfald och lägre kvalitet vid högskolan. Vänsterpartiet befarar också att det kan leda till att fler studenter jobbar mer för att slippa låna, särskilt sedan fribeloppet också har höjts. Det kan få negativa konsekvenser för deras studier.

Därför bör bidragsdelen höjas. År 2012 vill vi återställa andelen bidrag till den tidigare nivån: 34,5 % av totalbeloppet. Sedan ska andelen bidrag öka stegvis till 37,7 % år 2014. På samma sätt vill vi återställa det högre bidraget till ca 80 % av totalbeloppet. Detta redovisas även i vår motion för utgiftsområde 15 (Ub475).

Ökat studentinflytande

Sedan 2010 är det frivilligt för studerande vid högskolan att vara medlem i en studentkår. (De båda privata stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping har dock beslutat att behålla det tidigare obligatoriet.) Studentkåreerna fyller dock samma funktion som när medlemskap var obligatoriskt: att ta tillvara studenters intressen, företräda dem i nämnder och styrelser, granska utbildningskvaliteten, bedriva studiesocial verksamhet med mera.

När medlemskapet nu har blivit frivilligt har många kårer halverat sitt medlemsantal, vilket har minskat intäkterna. Många lärosäten ger därför kårerna ekonomiskt stöd för att de ska kunna fortsätta att bedriva sin verksamhet. Det har den nackdelen att kåren hamnar i beroendeställning till lärosätet som de samtidigt ska granska. De resurser som nyttjas borde användas till att förbättra utbildningen.

När beslutet fattades om att kårobligatoriet skulle upphöra var Vänsterpartiet berett att medverka till en förändring av studentkåreerna med utgångspunkt i det förslag som utredaren Erland Ringborg presenterar i betänkandet Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas (SOU 2008:11). En nödvändig förutsättning för att vi skulle stödja ett sådant förslag var dock att statsbidraget till studentinflytande inte blev mindre än vad som föreslås i betänkandet.

Tyvärr är reformen underfinansierad eftersom regeringen har beviljat ett statsbidrag som är mindre än en tredjedel av vad utredaren föreslog. Verksamheten vid studentkåreerna blir stympad och möjligheten att utöva inflytande försämras. För att högskolans utbildningar ska hålla hög kvalitet och utvecklas är det nödvändigt att ta tillvara studenternas synpunkter och erfarenheter.

Fel! Okänt namn på

Vid högskolorna försöker nu studentkårerna själva hitta olika lösningar för att finansiera verksamheten. Vissa har lyckats behålla ett högt medlemsantal, och några får pengar från högskolan. Det gäller dock långt ifrån alla studentkårer och problemet är att det inte råder någon likvärdighet för studentinflytande. Alla studenter måste ha samma möjligheter att kunna påverka sin högskola och förbättra sin utbildning. Det måste finnas ett riktat statligt stöd för att finansiera detta, precis som det föreslogs i utredningen. Vänsterpartiet tillför därför 95 miljoner kronor årligen till studentinflytandet vid universitet och högskolor i motion utgiftsområde 16 (Ub476).

Förbjud stipendier på forskarutbildningen

Att finansiera sina studier på forskarutbildningen med stipendier innebär en rad nackdelar för den enskilde doktoranden. En av de mer allvarliga konsekvenserna är att dessa doktorander inte har rätt till någon inkomstrelaterad ersättning vid sjukdom, föräldraledighet eller arbetslöshet. Dessutom räknas inte stipendiefinansierade studier som överhoppningsbar tid av Försäkringskassan, vilket gör att dessa doktorander inte har någon vilande SGI. Stipendierna räknas inte heller som pensionsgrundande inkomst. Högskolorna kan inte teckna försäkringar för stipendiater. Stipendier berättigar inte heller till den automatiska övergång till doktorandtjänst som sker för doktorander med utbildningsbidrag när två år återstår av utbildningen.

Den enda regel som finns rörande stipendier är att statliga anslag inte får användas till stipendier. Vid högskolorna finns dock en rad stipendiefonder, och externa medel kan användas till stipendier. Enligt Högscoleverkets senaste årsrapport är 9 % av de forskarstuderande finansierade med stipendier (2011:8 R). Det är ofta utländska doktorander som ges stipendier och enligt en del högskolors regelverk får stipendier endast ges till utländska studenter.

Vår bestämda mening är att stipendier inte är en acceptabel finansieringsform för forskarstuderande dels med hänvisning till den sociala och ekonomiska otrygghet de leder till, dels för att bristen på regler gör det alltför lätt att missbruka dem. Det finns inget att invända mot att stipendier används till särskilda kostnader i samband med forskarstudier, såsom resor och utrustning. Däremot ska de inte användas till de forskarstuderandes levnadsomkostnader. Stipendier bör därför förbjudas som studiefinansieringsform inom forskarutbildningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kostnaderna för högskolorna kommer därigenom att öka med 30 miljoner kronor per år och vi höjer därför anslagen till forskning och forskarutbildning i vår budgetmotion för utgiftsområde 16 (Ub476).

Fler doktorandtjänster

Inom ramen för sin utbildning utför forskarstuderande en stor del av den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor; de arbetar med andra ord med forskning. Vänsterpartiet menar därför att de bör ha samma ekonomiska och sociala trygghet som andra som arbetar. Detta skulle också bidra till att skapa en bättre forskarutbildning eftersom det ger möjlighet att ägna sig helt och fullt åt utbildningen och den egna forskningen. Det finns dessutom inga behov av att skapa konstgjord konkurrens bland doktorander genom ekonomiska incitament. Statistiken är också tydlig i fråga om att de förbättrade ekonomiska förutsättningarna för doktorander under 1990-talet har inneburit minskade studietider och en högre examinationsgrad samtidigt som kvaliteten på avhandlingarna fortfarande är hög.

De svenska forskarutbildningarna, som redan nu har hög kvalitet, kommer att bli än mer attraktiva om de kan erbjuda de studerande en trygg tillvaro under studietiden. Ytterligare en stor fördel med att anställa doktoranderna redan från första dagen på forskarutbildningen är att det kan leda till mer öppenhet i antagningen. Informationen om lediga platser och tjänster kommer att spridas till fler, vilket leder till fler kvalificerade sökande. Det kommer förhoppningsvis även att leda till att fler med utländsk bakgrund och från arbetarklassen antas samt att könsfördelningen kan bli jämnare i fler ämnen. Med ett öppnare antagningssystem finns också bättre möjligheter att bryta beroendeförhållanden mellan doktorander och handledare. För dem som efter examen söker sig utanför högskolevärlden för att arbeta är det också en bättre merit att ha varit anställd, och det kan därför ses som en åtgärd för att öka forskarutbildades attraktionskraft på arbetsmarknaden.

År 1986 påbörjades en process som syftade till att omvandla alla utbildningsbidrag inom forskarutbildningen till doktorandtjänster. Nu är det hög tid att ta sista steget i denna reform och omvandla återstående utbildningsbidrag till tjänster. Det är ca 10 % av doktoranderna som har utbildningsbidrag. Att omvandla dem till tjänster innebär att nettokostnaderna ökar med 120 miljoner kronor. I vår motion för utgiftsområde 16 (Ub476) höjer vi därför anslagen till forskning och forskarutbildning med motsvarande summa. Regeringen bör också återkomma med ett förslag om förändring av högskoleförordningen som innebär att den som antas till en forskarutbildning också anställs som doktorand. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 28 september 2011

Rossana Dinamarca (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)